

Verslaglegging Resultaatpraat

— 15 december 2020

Opening

Gespreksleider Theo de Bruijn heet de deelnemers aan de tafel en de kijkers welkom. Het afgelopen najaar heeft Twents waternet, een samenwerking van de 14 Twentse gemeenten en Waterschap Vechtstromen, samen met Provincie Overijssel, BNA Oosting en Architectuurcentrum Twente de Twentse Klimaatpraat Online georganiseerd. Doel was om in gesprek te gaan met sectoren over de effecten van klimaatverandering op de sectoren zorg, infra en groen, bouw, landbouw en natuur. In de Resultaatpraat halen we het net op en kijken we terug op de belangrijkste conclusies en adviezen.

We zouden vandaag in Enschede in de Studio van 1Twente in gesprek gaan. De persconferentie op maandagavond 14 december over de nieuwe coronamaatregelen heeft ons doen besluiten het gesprek online te voeren aan de virtuele tafel.

De deelnemers aan tafel geven op persoonlijke titel een weergave van hoe zij de klimaattafels beleefd hebben:

- Paul Bekhuis, Volker Wessels (Bouw)
- Maurice Beijck, Rentmeester 2050 (Infra en Groen)
- Martin Immink, LTO Noord afdeling West Twente (Landbouw)
- Harrie Alberts, bestuurder waterschap (Natuur)
- Peter Mol, IVN (Zorg)

Terugblik op Twentse Klimaatpraat

Hans van Agteren (voorzitter Twents waternet en Dagelijks bestuurslid waterschap Vechtstromen) heet iedereen namens Twents waternet en de partners welkom. Hij heeft de Twentse Klimaatpraat Online met grote belangstelling gevolgd. We hoeven niet meer onder stoelen of banken te steken dat het klimaat verandert. Extreme droogte, extreme regenbuien en langdurige hitte zijn eerder regel dan uitzondering.

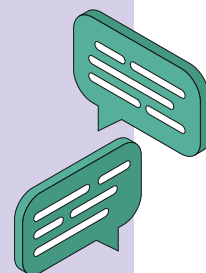
Twents waternet pakte de handschoen op om in dialoog te gaan met de sectoren. In gesprek over de vragen: Welke impact heeft klimaatverandering op onze omgeving? Wat brengt de toekomst? Welke effecten accepteren we en welke niet? En wat kunnen we samendoen om onze omgeving leefbaar te houden? De gesprekken met de sectoren tijdens de klimaattafels hebben veel opgeleverd. Een aantal opvallende uitspraken vanuit de diverse sectoren waren:

“Maak een eenduidig beleid om klimaatadaptatieve oplossingen goed te laten scoren in aanbestedingen.”

“Building with nature. Een vergoeding of compensatie voor water op het land. Andere normen en peilen hanteren in het Twentse gebied.”

“Samenwerking in bouwteams: meer gebruik maken van elkaars kennis, directe en indirecte kosten mee laten beoordelen in werken.”

“De coronapandemie heeft ons geleerd dat ‘dwingende adviezen’ niet zomaar worden opgevolgd. Het stimuleren van klimaatbewustzijn om te komen tot meer vergroening in de private sector zal daarom geen eenvoudige opgave worden.”

Al met al belangwekkende uitspraken en constatering. Van Agteren geeft aan zeer benieuwd te zijn naar de uitkomsten van de Resultaatpraat en naar de adviezen vanuit de sectoren. Hij geeft aan dat Twents waternet een vervolg geeft aan deze gesprekken. Het is belangrijk dat we elkaar blijven inspireren en stimuleren, alleen in gezamenlijkheid kunnen we de opgaven aanpakken.

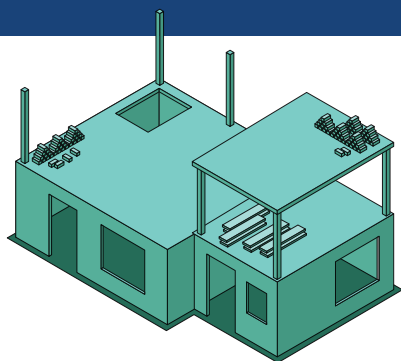
Aan Hans van Agteren wordt gevraagd welke adviezen hij hoopt te krijgen vanuit de sectoren. Hij hoopt dat de sectoren inzien dat samenwerking de sleutel is tot het bereiken van de doelen. We hebben iedereen nodig om de doelstellingen te halen. Overheden, bedrijven, inwoners, maatschappelijke organisaties: iedereen heeft een deel van de sleutel in handen. Laten we uitgaan van kruisbestuiving, opgaven goed met elkaar verbinden en zwaluwstaarten.

Terugblik klimaattafel Bouw

Paul Bekhuis geeft een indruk van de belangrijkste conclusies en adviezen vanuit de tafel Bouw. Het effect van klimaatverandering op de bouw: het vraagt een andere manier van ontwerpen en een nieuwe kijk op wateroverlast, hitte en droogte. Bestaande bouw aanpassen is een uitdaging. Wateroverlast kan gedeeltelijk geaccepteerd worden. Grootchalige droogte leidt tot schade aan funderingen en is niet acceptabel. Maatschappelijke functie bepaalt of de klimaateffecten wel of niet acceptabel zijn.

Strategisch advies

Maak landelijk beleid op ruimtelijke ordening en zorg voor sturing (eventueel door provincie). Tactisch advies: Zorg dat aanbestedingen eenduidig zijn en zorg dat beleidsopgaven regionaal verbonden worden. Per gemeente verschillen de eisen en de regels voor de wateropgaven (bijvoorbeeld vereiste millimeters voor berging). Praktisch advies: Stimuleer bewustwording bij bewoners en beloon klimaatadaptatieve keuzes.

Eindconclusie

- Lokale regels rond vergroening zijn soms te strikt.
- Energietransitie speelt een belangrijke rol: haak daarbij aan.
- Claim op de ruimte is vanuit verschillende opgaven groot en soms concurrerend: daarom is samenwerking belangrijk.
- Voer het gesprek vanuit verschillende opgaven en invalshoeken in een vroegtijdig stadium en verbind deze, heb begrip voor elkaar.
- Klimaatadaptatieve tuinen kunnen een bijdrage leveren aan tegengaan van hittestress.
- Bouwsector kan bijdragen door in de voorfase zich proactief op te stellen om de klimaatopgave tijdig in het ontwerp te betrekken.

Terugblik klimaattafel Infra en Groen

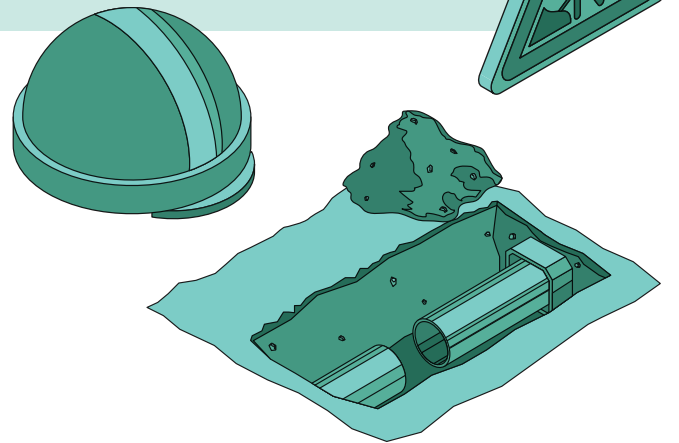
Maurice Beijck geeft aan dat het gesprek aan de klimaattafel Infra en Groen veel raakvlakken vertoont met het gesprek aan klimaattafel Bouw. Dit zal hij dus niet herhalen. Een belangrijk vertrekpunt: “Een weg is te gast in het landschap.” Het is belangrijk om meer waardering voor de natuur te hebben. Maurice ziet droogte, wateroverlast, maar ook corona als een belangrijk signaal van de natuur. De oplossing start met bewustwording en respect. Biomimicry is hiervoor een inspirerend concept omdat deze de natuur naar de voorgrond haalt.

Voor een geslaagd en succesvol project gelden zes speerpunten:

- Vertrouwen in elkaar hebben: ga het gesprek met elkaar aan.
- Noaberschap en reciprociteit: zoek het lokaal en werk samen.
- Cocreatie: we hebben elkaar nodig.
- Creativiteit en innovatie.
- Mens- en natuurinclusiviteit: mensen centraal zetten en de natuur niet vergeten. Natuur is in onze tijd ondergeschikt gemaakt aan onze eigen belangen, maar het moet een combinatie zijn.
- Integraliteit: alles hangt met elkaar samen dus leg verbindingen.

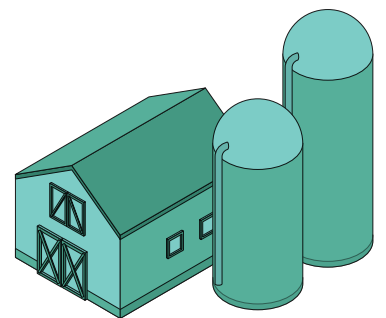
Hoe kunnen we die bewustwording starten?

Start bij jezelf, de zes speerpunten. Er is een beweging gaande, want zoals we nu economie bedrijven, is niet houdbaar. Stel je open voor problemen van anderen, zorg voor cocreatie en vertrouwen.

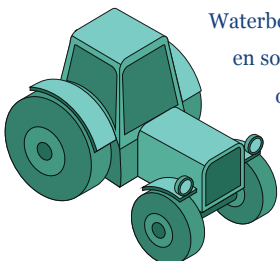

Terugblik klimaattafel Landbouw

Martin Immink ziet dat er nu in de sector landbouw veel aandacht is voor droogtebestrijding naar aanleiding van de droge zomers van de afgelopen drie jaar. Droogtebestrijding moet geen hype worden. Het totale weerbeeld is grilliger geworden. Als we naar de drie droogteperiodes kijken, waren deze heel verschillend van aard. Een droog voorjaar leidt tot andere schade dan een droge zomer: andere effecten op de gewasgroei en opbrengst. Alle grilligheden die het klimaat met zich meebrengt zijn niet bekend. Het is voor de landbouw de kunst om met die grilligheden om te gaan.

Water bufferen is lastig in Twente vanwege de ondergrond. We proberen boeren bewust te maken van het belang van duurzaam waterbeheer: water vasthouden, bufferen en zo weinig mogelijk afvoeren. We doen dit via het Deltaprogramma Agrarisch Waterbeheer met maatregelen die soms direct effect hebben (zoals het plaatsen van stuwen of het afsluiten van duikers) en soms een langere adem vergen (zoals het verbeteren van de bodemstructuur of sponswerking). Ook zijn er innovaties op het vlak van drainage: beter regelbaar en in droge periodes gericht op water inlaten in plaats van afvoeren. Natuurorganisaties pleiten voor de aanleg van klimaatbuffers. We moeten dit integraal doen. Landbouw en natuur staan aan dezelfde kant als het gaat om droogte. Het is geen tegenstelling.

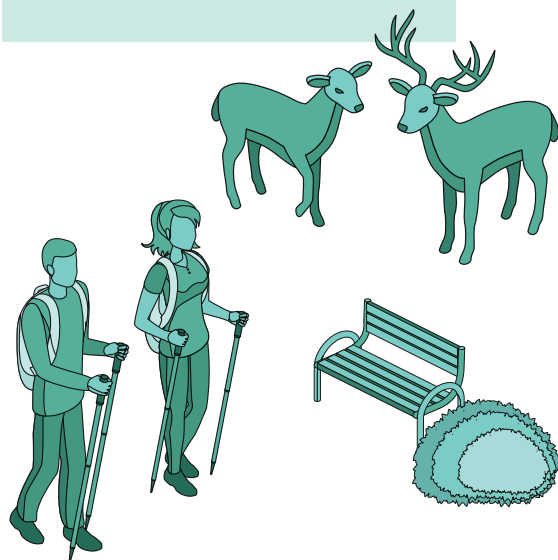
Terugblik klimaattafel Natuur

Harrie Albers blikt terug op de gesprekken namens de sector natuur. De tafel Landbouw en Natuur kwam tot de volgende conclusies:

- Klimaatadaptatie in het landelijk gebied kan alleen succesvol zijn als natuur en landbouw samen optrekken. De sleutel hiervoor zit in de opbouw van kennis over de fysisch- geografische kenmerken van een gebied (bijvoorbeeld de bodem) en het gebruik ervan (het lezen van het landschap). Onze voorvaders waren hier goed in, maar we zijn het verleerd.
- Benader de opgaven integraal: stad en land, drinkwaterwinning.
- Kijk naar maatwerkoplossingen per gebied.
- Vertrouwen en innovatie zijn cruciaal.
- Praat niet over elkaar, maar met elkaar.
- Ontwikkel een toekomstbesteding verdienmodel voor de landbouw, met aandacht voor een vitaal en leefbaar platteland.
- Combineer technische oplossingen met de intelligentie van de natuur. Techniek en innovatie zijn zegeningen van deze tijd, maar wel altijd in combinatie met natuur.
- Houd vooral water vast op de hoge zandgronden.

Oplossingen

Als je tot oplossingen wilt komen: verbind opgaves en verdiep je in het belang van anderen. Ga niet navelstaren, accepteer, respecteer en luister. Durf ook over je eigen tijd heen te kijken, gericht op de lange termijn. Pak het integraal aan.

Terugblik klimaattafel Zorg

Peter Mol verzorgt de terugkoppeling van de klimaattafel zorg. Wat betekent klimaatverandering voor zorg, gezondheid en welzijn? Er zijn allerlei zaken zoals wateroverlast die problemen en ongelukken kunnen veroorzaken. Maar vooral hittestress in de steden stond centraal in deze tafel. Dit raakt in de zorgsector vooral ouderen. Een rode draad in de oplossingen: vergroenen, noodzaak van natuur terugbrengen in de stad, groen meer inzetten in de zorg. Dit start met het bewustzijn vergroten van het belang van groen. Gemeenten kunnen hier een dwingende rol in spelen. Advies is dan ook om vergroening verplicht te stellen,

bijvoorbeeld een verbod op het verstenen van tuinen. Maar het zou ook kunnen door te stimuleren en verleiden (carrot of stick?). Waar kunnen we aansluiten? Vergroening in de steden is een belangrijke lijn. Zowel wonen, werken, welzijn, zorg: hoe kunnen we groen en natuur inzetten om bij te dragen aan welzijn van mensen?

Terugkoppeling Twents Waternet

Rik Meijer, ambtelijk voorzitter van Twents waternet, ziet op basis van de resultaatpraat aanknopingspunten voor Twents waternet:

twents waternet

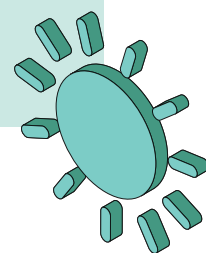
- We hebben al een inventarisatie van projecten en maken op basis van klimaatatlas een uitvoeringsprogramma met no-regret maatregelen.
- We gaan aan de slag met de adviezen over kaders en normen, andere manier van aanbesteden, hoe bouw je meer kennis op. Daar kunnen we ons voordeel mee doen, dit is een eerste stap.
- We zetten in op korte termijn (no-regret) en lange termijn (strategie).
- We zetten sterk in op bewustwording. Nog niet iedereen is aangesloten, zoals blijkt uit het voorbeeld van industrie. Maar ook bij inwoners en onze eigen collega's: er is werk aan de winkel om hen bewust te maken dat zij klimaatadaptie onderdeel maken van hun reguliere werk.
- Grootste opgave ligt niet op terrein van overheid. We moeten het met elkaar doen. We kunnen het niet alleen. We zetten een beweging in gang.

Ontwerpuitdaging Ruimte voor water

Erik Workel kondigt de ontwerpuitdaging Ruimte voor water aan. De uitdaging richt zich op ruimtelijke ontwerpers, waterschappers, studenten en experts. Concrete opgaven in Twente, met elk een eigen uitdaging. De nadruk ligt op de stedenbouwkundige en landschappelijke schaal, waarin wordt gezocht naar een aanpak om wateropgaves in de toekomst te benutten bij het verbeteren van onze (leef)omgevingskwaliteit vormen hierbij de vraagstukken. De resultaten van het onderzoek moeten vooral inspireren en het publieke debat aanzwengelen. Een daadwerkelijke uitvoering is geen doel op zich. Tot slot wordt de reader Waterwaarde gepresenteerd met negen inspirerende projecten. In 2021 organiseren we excursies hiernaartoe.

Afsluiting

Maurice Beijck benadrukt dat de overheid vooral een faciliterende rol moet pakken. Groen is doen met nadruk op doen. De overheid is belangrijk om dingen mogelijk te maken en om partijen de ruimte te geven. Deelnemers worden geïnformeerd over de vervolgstappen en uitgenodigd hierover mee te denken. Theo de Bruijn bedankt de sprekers en de kijkers.

Vraag en antwoord

Wat is de rol van de industrie? Er zit geen vertegenwoordiger van deze sector aan tafel, terwijl deze gratis grote hoeveelheden grondwater gratis oppompt met als gevolg een lagere grondwaterstand. Welke branche het ook is, iedereen moet verantwoordelijkheid nemen. Duurzaamheid is het beheersen van de bronnen, in dit geval de waterbron. Gemeenten schrijven bergingsnormen voor (aantal millimeters per vierkante meter). In industriegebieden is veel verharding. Hoe meer water er opgevangen en hergebruikt wordt, hoe minder uit de bodem onttrokken wordt. Industrierterreinen meer vergroenen en meer water bufferen. Dat geldt ook voor overheden die industriegebieden laten aanleggen. Nog veel te leren, er liggen hier kansen om beter te sturen.

Hebben tuinbedrijven, hoveniers voldoende expertise en aanbod in huis? Ja, de kennis is er wel. Ook hier geldt dat het de uitdaging is om een integraal ontwerp te maken. Je hebt hiervoor alle disciplines nodig en moet bij elkaar over de schutting kijken: boeren, landschap inclusief bouwen, bosbouw, natuurorganisaties. In kader van noaberschap is dit de enige juiste manier om tot oplossingen te komen.

Wat kun je vanuit jouw sector doen aan klimaatadaptatie? Wat heb je nodig vanuit de overheden? Wat is er nodig om de transformatie/transitie naar klimaatbestendigheid te maken? Als we natuur willen vernatten moeten we toekomstbestendige bedrijfsmodellen ontwerpen voor de landbouw, zodat zowel nu als in de toekomst duurzame bedrijfsvoering mogelijk wordt gemaakt. Dit vraagt om ander beleid, wetgeving en geen ad-hoc-subsidies maar betaling voor diensten. Met elkaar spreken en niet over elkaar spreken. Het is belangrijk dat iemand het initiatief neemt. Er is een beweging op gang gekomen: zo kan het niet langer. Hoe we nu omgaan met de aarde, dat moet veranderen. Samenwerking is cruciaal. Er is een grote noodzaak om te ontschotten binnen de overheden. De Omgevingsvisie levert daar een bijdrage aan. Verschillende beleidsdoelen aan elkaar koppelen.

Moeten we niet toe naar een regionale adaptatiestrategie om dat lokaal door te vertalen?

Je kunt lokaal al zoveel maatregelen nemen, no regret. Water vasthouden in de haarvaten in een sterk verdroogd gebied als Wierden is bijvoorbeeld laaghangend fruit. Maak het niet te hoogdravend, maar start met concrete acties en neem maatregelen. Regionaal goede afspraken is nodig om rekening te houden met burens. Maar we hebben vooral behoefte aan heel veel goede lokale voorbeelden: groenblauwe schoolpleinen, wijken vergroenen, bedrijventerreinen. Alle kleine initiatieven dragen bij aan totaalpakket en zijn belangrijk als inspiratie.

Er staan veel projecten op stapel. Doe zoveel mogelijk lokaal waar het kan. Kansen voor Regionaal beleid: nu heeft elke gemeente bij ruimtelijke ontwikkeling een eigen bergingsnorm. Daar zou meer uniformiteit in kunnen, bijvoorbeeld landelijke of provinciale regels. Maar vervalt niet in praat sessies, vooral doen en aan de slag gaan! We moeten van beide kanten gaan werken. Lokale initiatieven moeten regionaal en nationaal de ruimte krijgen voor maatwerk. Hiervoor is ontschotting van geldstromen, verantwoordelijkheden en regelgeving noodzakelijk.

Ik heb een vraag over regievoering bij het klimaatadaptief inrichten van bedrijventerreinen. Bij bedrijventerreinen werken verschillende disciplines samen bij de inrichting van het gebied. Wie zou volgens u de regie moeten hebben en wat zal de best mogelijke samenwerking zijn?

Het mooiste is als een bedrijventerrein zelf de regie neemt. Of dat gebeurt is mede afhankelijk van hoe de verschillende bedrijventerreinen georganiseerd zijn. Bij geen of onvoldoende organisatie, zal het initiatief in eerste instantie veelal van de gemeente moeten komen. Als het loopt kan dit door de bedrijven worden overgenomen of geadopteerd.

Opgaven integraal aanpakken. Hoe ziet u de combinatie van duurzame energieopwekking en duurzame landbouw?

Ik geloof inderdaad in een integrale aanpak van deze thema's. Momenteel zijn we met een mooi voorbeeld bezig. Samen met boeren zijn we bezig het stikstofprobleem te tackelen. Stikstof ontstaat voor een groot gedeelte uit ammoniak en dit laatste ontstaat hoofdzakelijk door poep en pies bij elkaar te gooien. Door nu de natte en de droge fractie te scheiden en hiervan struviet te maken, kunnen wij voor een groot gedeelte het stikstof probleem onder controle krijgen. Het struviet kunnen wij als kunstmest gebruiken of gebruiken om hernieuwbare energie uit zon/wind in op te slaan en zo seizoen-overschrijdend een voorziening voor opslagterrein creëren. Accu's zijn prima voor korte termijn energieopslag, struviet en waterstof voor langere opslag. Dit traject doen wij als wegenbouwer samen met landbouwers en bosbouwer. Zo zie je dat je uiteindelijk de oplossing branche-overstijgend en integraal moet oppakken.

Een andere kans is dat boeren ook energiecoöperaties worden. Door bijvoorbeeld hun daken met zonnepanelen uit te voeren, maar ook dat er bijvoorbeeld geteeld gaat worden onder zonnepanelen. Persoonlijk vind ik het immoreel om goede akkergronden alleen voor zonnepanelen te gebruiken. Ik stel minimaal dubbelgevouwen als randvoorwaarde. Zachtfruit kan prima onder de panelen gedijen of schappen kunnen prima onder panelen grazen. Of bouw wallen onder panelen of zet panelen boven de stallen. Dus energietransitie en land- en bosbouw. Ook kun je bedenken dat restwarmte uit de productieproces van de boer gebruikt gaat worden om gebouwen te verwarmen. Kortom er liggen veel kansen, maar deze kunnen alleen tot wasdom komen als men daadwerkelijk op basis van vertrouwen, cocreatie, creatief en integraal met elkaar in gesprek gaat (reactie van Maurice Beijck).

Hoe en wie gaan de processen organiseren om tot integrale plannen en maatregelen te komen? Hoe beloon je integraliteit vanuit de DPRA-impulsregeling? Processen worden georganiseerd door de overheden. In Twente gebeurt dat onder regie van het Twents waternet waarin alle gemeenten, het waterschap en de provincie vertegenwoordigd zijn. Hoe we dat gaan doen, moet nog worden uitgewerkt. Ten behoeve van de impulsregeling maken we onderscheid tussen “eigen” maatregelen die gemeenten zelf, al dan niet met eigen partners gaan treffen en “gezamenlijke” maatregelen, waarbij meerdere overheden zijn betrokken. Voor de eigen maatregelen houden we de voorwaarden van de impulsregeling aan (dat meerdere doelen gediend moeten zijn). Wij verbinden daar geen aanvullende voorwaarden aan. Voor de gezamenlijke projecten moeten we de voorwaarden op basis waarvan we de prioriteit gaan bepalen nog uitwerken.

Moeten we niet naar een Panorama van Twente in navolging van een Panorama van Nederland? We hebben een gezamenlijke visie “Twents water verbindt” waarin onze koers voor de komende jaren is beschreven. Wanneer blijkt dat daarmee onvoldoende duidelijk is welke kant we op willen als Twents waternet en hoe dat er ruimtelijk uitziet, dan kunnen we deze optie verder met elkaar bespreken.

Opmerkingen vanuit de chat

“Ik mis nog de rol van de industrie, die zeer grote hoeveelheden grondwater “gratis” mag oppompen en daarmee de grondwaterstand onnodig verlaagd. Oplossing is het “dwingen” van veel meer hergebruik van “afvalwater” door deze tak van industrie, de technologie is beschikbaar. Veel meer oppervlaktewater en zelfs rioolwater, (her)gebruiken voor drinkwater en industriewater, zal ook de grondwaterstand in Oost-Nederland zeer helpen!”

“Regionaal ook de samenwerking van Vechtstromen en Vitens verbeteren en stimuleren. Bijvoorbeeld door van rioolwater ook hoogwaardig industrie- of zelfs drinkwater te maken.”

“Om goed water vast te houden moet je gebiedsgericht werken, samen afspraken maken. Regionale strategie is nodig omdat watermaatregelen samenhangen.”

“Als je inwoners iets wilt verplichten, moet je eerst zorgen voor goede informatie, educatie en dialoog!”

“Gebleken is dat Twentse gemeenten niet voldoende tot samenwerking komen. Ook als de urgentie daarvoor torenhoog is. Daarom verdient het aanbeveling om eerst de dialoog aan te gaan met de inwoners van Twente over urgentie, kansen en noodzaak. Inwoners moeten immers ook zelf financieel en qua gedrag bijdragen aan het oplossen van de problemen.”

“Tip voor plannen van Erik Workel: gebruik ook de energie van vooruitstrevende bewoners. Zij kunnen de ambassadeurs zijn in de wijk. Zoals de Regenwaterambassadeurs in Deventer. Leg verbindingen op wijkniveau, zorg waar nodig ook voor middelen, anders blijft het bij ideeën.”